

PENITENCIARI DE L'ESTAT ESPANYOL

Edició feta sota la responsabilitat del Secretariat de la Comissió Permanent de l'ASSEMBLEA de CATALUNYA.

Davant la crida de les comissions de solidaritat de Barcelona i comarques, davant una campanya per afirmar el dret a la solidaritat, un grup de juristes democràtics s'hi adhereix perquè entén que la solidaritat és avui una forma fonamental de lluita contra la repressió i la dictadura i a favor de la llibertat.

Efectivament, la solidaritat és un mitjà de mobilització popular i cívica i una via de convergència dels més amplis estrats del país al voltant d'objectius democràtics, enfront de la violació permanent dels drets de la persona humana i enfront de l'exercici de la violència practicats pel règim franquista. Com diu molt bé el Manifest de les comissions de solidaritat, "la lluita pel dret a la solidaritat resulta una acció política imposada com a deure a tots els ciutadans que no siguin opressors". I moguts per aquest deure cívic, considerem necessari de col·laborar en aquesta campanya com un mitjà eficaç de servir els interessos i les aspiracions del poble a favor de la democràcia.

La nostra col·laboració té, avui, un objectiu fonamental: la denúncia del sistema penitenciari sota el qual es rabeja la política repressiva del règim sobre tota mena de presos polítics o comuns, tot posant en relleu com els jutges són pràcticament desplaçats de tot control en l'execució de la sentència penal i també el caràcter repressiu i inhumà del mateix sistema penitenciari.

El desplaçament dels jutges de l'immediat control penitenciari constitueix la primera il·legalitat, ja que la Llei Orgànica del Poder Judicial i la Llei d'Enjudiciament Criminal, totes dues de signe liberal i avançades dins el règim actual -malgrat ésser centenàries-, són vulnerades a consciència en els preceptes reguladors d'aquesta qüestió.

La Llei Orgànica estableix en el seu art. 2 que "la potestad de aplicar las leyes en los juicios civiles y criminales, juzgando y haciendo ejecutar lo juzgado, corresponderá exclusivamente a los Jueces y Tribunales". Aquesta declaració programàtica no ha estat pas acomplerta sota els diferents règims polítics que han dominat l'Estat espanyol i encara menys sota el franquisme, on l'Administració sempre preval sobre la Justícia. En conseqüència, els jutges han estat i són suplantats il·legalment pels directors i funcionaris de presons.

Una cosa semblant es pot dir dels preceptes de la Llei d'Enjudiciament Criminal, un capítol de la qual -"Del tratamiento de los detenidos y presos", art. 520 i següents- està adreçat a protegir els drets de les persones privades de llibertat de qualsevol ultratge o vexació per part de l'Administració Penitenciària. Fins i tot s'hi estableix la necessària visita setmanal, sense previ avís, del President de l'Audiència Provincial, un Magistrat, un representant del Ministeri Fiscal i un Jutge d'Instrucció (art. 526). El sentit del precepte és clar: consisteix a sorprendre qualsevol irregularitat o abús de les persones responsables de l'Administració Penitenciària: és a dir, no es tracta pas d'encobrir, sinó de corregir aquestes persones quan hagin incorregut, com sol passar, en violacions manifestes no sols dels drets humans, sinó de la legalitat vigent -en l'observança de la qual les autoritats franquistes només són zeloses quan es tracta de perseguir obrers, estudiants, etc., o bé infelïços delinqüents que no han reeixit a fer-se amb uns milers de milions, en perjudici de tot el país, com ho van fer els indultats de MATFSA.

El règim penitenciari vigent, regulat pel Decret de 2-II-1956 i per una munió d'ordres ministerials i disposicions menors de la Direcció General de Presons que modifiquen sense miraments i il·legalment el Reglament, és la culminació d'una persecució penal basada en la venjança i l'eliminació de l'individu i que s'aprofita de la reclusió per oprimir la personalitat dels empresonats i reduir-los a éssers indefensos, mancats de drets i garanties.

En primer lloc, cal denunciar l'absència d'un Estatut del Pres Polític. Mentre el règim franquista persegueix aquells qui, empesos per conviccions democràtiques, exerciten els drets de la persona o realitzen actes adreçats a establir la llibertat als pobles d'Espanya, cal exigir que el pres polític sigui respectat i tractat com mereix qualsevol ciutadà que, sacrificant els propis interessos particulars, està compromès a millorar la societat en la qual viu. Exigir l'Estatut del Pres Polític és denunciar així mateix el règim

que els perseguia amb una abundor de mitjans de què no disposa per a altres coses; el règim que, emparant-se barroerament en uns pretesos criteris d'igualtat, en què ni els seus defensors creuen, pretén de confondre l'amb els presos comuns per tal de desprestigiar-los i col·locar-los tots al mateix nivell d'"alteradors de l'ordre". I amb això es justifica el mal tracte igualitari dels uns i dels altres. El problema s'aguditza a mesura que creix el nombre de presos polítics. A 31 de desembre de 1970 el nombre de presos polítics sentenciats ja ocupava el quart lloc de la totalitat de la població reclusa espanyola (dades de l'Institut de Reinserció Social, sobre estadístiques oficials).

El règim penitenciari es basa sobre el concepte autoritari i feixista de la disciplina "mantenida por un sistema de castigos y recompensas". Aquesta disciplina permetrà tota mena de privacions als empresonats i atacs sistemàtics a la pròpia dignitat, a la seguretat i a la poca llibertat personal que els resta. Per això, el control és confiat absolutament als directors de les presons, que es converteixen en amos totpoderosos de la vida dels empresonats i del funcionament de les presons. Això es produeix en la més absoluta impunitat, ja que l'art. 187 del Codi Penal, que sanciona els delictes comesos pels funcionaris de presons "que imponden a los presos y sentenciados privaciones indebidas o usan con ellos un rigor innecesario", no s'ha aplicat mai. El lèxic utilitzat per l'art. 375 núm. 2n. del Reglament Penitenciari no pot ésser més expressiu de l'estil feixista: "El Director vigorizará la disciplina, sosteniendo el prestigio del mando y el principio de autoridad, afrontando con decisión cualquier acto individual o colectivo de indisciplina y adoptando las medidas reglamentales necesarias para sofocarlo".

Teòricament, el Director és assistit per una Junta de Règim que, en la pràctica, no té poder decisiu. El Capellà, la presència del qual a la presó només seria justificable per una activitat assistencial, en resulta una mena d'inquisidor general, com es dedueix de l'art. 383 del Reglament: el Capellà "robustecerá la autoridad del Director (...) controlará la vida espiritual y moral de los reclusos (...) velará porque los reclusos no posean libros que atenten contra la moral de la Iglesia, la fe y las buenas costumbres (...) distribuirá catecismos y devocionarios a los que se presume que han de utilizarlos con provecho (...) examinará a los penados para ser propuestos para ocupar destinos o para concederles la libertad condicional", etc. Així es clou el complex sacro-autoritari en el qual queda emmarcat l'empresonat, i per a la seva "recuperació", qualsevol acte d'iniciativa, de crítica o de disconformitat és sancionat amb privacions de passeigs, de comunicacions orals i escrites, amb l'aïllament personal, àdhuc la reclusió en les inhumanes cel·les de càstig fins a quaranta dies.

D'altra banda, l'assistència mèdica és absolutament insuficient, ja que els empresonats no poden escollir metge, no disposen d'especialista, no tenen servei d'urgència, i les instal·lacions d'infermeria estan mancades de condicions higièniques i sanitàries.

És prou eloqüent de saber que un sol metge, en condicions de pluriocupació, té al seu càrrec mil cinc-cents empresonats en una presó, com ara la Provincial d'Homes de Barcelona, que va ser projectada per a sis-cents.

La intimitat de l'empresonat és vulnerada amb els escorcolls continus a què pot ésser sotmès i amb el control sistemàtic de la correspondència escrita i la comunicació oral amb parents, amics o advocats, i amb qualsevol persona que els pugui prestar ajut moral o material. Una pràctica especialment denigrant i vexatòria per als presos catalans (o pertanyents a altres nacionalitats oprimides) els imposa l'ús del castellà en la correspondència: una vegada més el caràcter feixista del règim penitenciari espanyol es posa en manifest, ja que un dret tan elemental com és el d'expressar-se en la pròpia llengua en les cartes privades hi és ultratjat. El treball penitenciari és una clara mostra d'exploació aguditzada. En primer lloc, s'exigeix un treball no retribuït, del qual s'aprofita l'Estat, en règim d'esclavatge. En segon lloc, el treball retribuït és un treball forçat: (a) perquè els empresonats que no rendeixen prou, a criteri de la Direcció, són sancionats disciplinàriament; (b) els aprenents no tenen dret a cobrar res; (c) els ajudants i oficials cobren quantitats irrisòries de l'ordre de 70 pts. la setmana, sense protecció de les normes laborals generals, sinó al lliure arbitri del Director; i (d) els empresonats no tenen cap facultat per reclamar res sobre salaris, horaris, condicions laborals i beneficis de seguretat. Mentrestant, el Director, els Encarregats de tallers, els funcionaris que vigilen l'ordre i els empresaris que contracten a baix preu el treball dels empresonats obtenen uns beneficis considerables. Per cloure el marc ambiental n'hi ha prou d'assenyalar que els horaris de la presó es proclamen a toc de trompeta. Una mostra més del menyspreu que el règim té per una administració penitenciària digna. No volem pas ésser massa pessimistes, però només un control judicial continu, a la manera que el practiquen els jutges d'execució que hi ha en diversos països d'Europa -aquesta llunyana Europa- podria posar fre als abusos en l'aplicació del règim disciplinari, en la concessió dels beneficis d'indult i llibertat condicional i en el treball penitenciari. Caldria, doncs, posar en pràctica normes inspirades en el respecte a la persona, fins i tot en l'amarga circumstància de la privació de llibertat, la qual no ha d'entendre's mai més enllà dels propis fins, ni comportar la pèrdua de contacte amb la família, ni l'exercici d'un treball en condicions opressives. Tots els empresonats del nostre país són sotmesos a la iniqua situació que hem descrit, i això ens obliga, com a juristes, a prendre-hi posició en contra i a denunciar-la clarament i severament. D'aquesta manera denunciem un instrument repressiu fonamental del règim franquista i col·laborem en l'afirmació de la solidaritat amb els represaliats a les presons de l'Estat espanyol. Manifestem especialment la nostra solidaritat amb els perseguits i els presos polítics per a qui l'aplicació d'aquest brutal règim penitenciari constitueix una ofensa major, si és possible, a llur dignitat, a llur personalitat i a llurs ideals de llibertat i de justícia.

Barcelona, maig de 1972

Un grup de juristes democràtics.